

1 *Lietuvos Respublikos Prezidentui*
2 *Lietuvos Respublikos Ministrui Pirminin*
3 *Lietuvos Respublikos Seimo Pirminin*
4 *Lietuvos Respublikos Vyriausybei*
5 *Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministrei*
6 *Lietuvos Respublikos Seimo frakcijoms*

9 POZICIJA DĖL SMURTO ARTIMOJE APLINKOJE

11 Lietuvos jaunimo organizacijų taryba (toliau – LiJOT), didžiausia nevyriausybinių jaunimo
12 organizacijų sąjunga Lietuvoje, vienijanti 70 nacionalinių jaunimo ir su jaunimu dirbančių
13 organizacijų, savivaldybių jaunimo organizacijų tarybų šiuo dokumentu siekia atkreipti dėmesį
14 į itin opią problemą, su kuria susiduria mūsų visuomenė. Smurtas artimoje aplinkoje, smurtas
15 lyties pagrindu – iššūkis, su kuriuo susiduria daugelis visuomenių.

17 Smurtas artimoje aplinkoje yra reiškinys, kuris itin neigiamai veikia mūsų visuomenę.
18 Dažniausiai smurtą artimoje aplinkoje patiria moterys. Manome, kad Lietuvoje šiuo metu nėra
19 pakankamai gerai išvystytas instrumentų tinklas, kuris leistų asmenims, patyrusiems smurtą
20 artimoje aplinkoje, gauti reikiamą ir savalaikę pagalbą ir paramą, kurios jiems galėtų prireikti.

22 Atkreipiame dėmesį, kad smurtas artimoje aplinkoje yra kompleksiška problema, kurios
23 sprendimas ir užkardymas reikalauja papildomų teisinių priemonių, kurios šiuo metu nėra
24 įtvirtintos Lietuvos Respublikoje. Šis reiškinys turi daugybę neigiamų padarinių, su kuriais
25 susiduria smurtą artimoje aplinkoje patyrę asmenys: tai yra ne tik momentinė žala, kurią gali
26 sukelti smurtaujančio asmens veiksmai, bet ir ilgalaikėje perspektyvoje tai gali daryti neigiamą
27 įtaką tiems, kurie susidūrę su smurtu artimoje aplinkoje. Dėl tos priežasties siekiame, kad
28 Lietuvos Respublikoje būtų įtvirtinti įstatymai ir kitos priemonės, kurios užtikrintų kuo
29 įmanoma platesnę apsaugą ir pagalbą nuo smurto artimoje aplinkoje (ir lyties pagrindu)
30 nukentėjusiems asmenims.

32 2020 m. dėl smurto artimoje aplinkoje buvo užregistruoti 55 800 policijos iškvietimai, po kurių
33 buvo pradėti 7 132 ikiteisminiai tyrimai. 8 iš 10 dėl smurto artimoje aplinkoje užregistruotų
34 nusikaltimų aukų – moterys (5,2 tūkst. arba 79,8 proc.), iš jų 79,5 proc. nukentėjo nuo intymaus
35 partnerio. Pasaulinė koronaviruso pandemija šią problemą dar labiau sustiprino – reikalavimas
36 likti namuose ap sunkino galimybę pabėgti nuo smurtaujančio partnerio, didelė moterų dalis
37 neteko darbo ir pajamų šaltinio, tad tapo labiau priklausomos nuo smurtaujančių partnerių.¹

39 Jungtinių Tautų duomenys rodo, kad mažiau nei 40 proc. smurtą patiriančių moterų kreipiasi
40 pagalbos.² Taip pat verta pastebėti, kad nors per pastaruosius metus pradėtų ir nustatytų

¹ https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=35403&p_k=1&p_t=274789&p6=21

² <https://www.unwomen.org/en/what-we-do/ending-violence-against-women/facts-and-figures>

41 nusikaltimų dėl smurto artimoje aplinkoje mažėjo, policijos iškvietimų skaičius per 5 metus
42 išaugo 16 proc.

43

44 Europos Tarybos konvencija dėl smurto prieš moteris ir smurto artimoje aplinkoje prevencijos
45 ir kovos su juo – 2011 m. Stambule, Turkijoje, Europos Tarybos parengta tarptautinė sutartis,
46 ginanti žmogaus teises ir siūlanti sprendimus dėl smurto artimoje aplinkoje lyties pagrindu. Ši
47 konvencija – iki šiol išsamiausia, 30 puslapių tarptautinė sutartis, kuri įpareigoja Konvenciją
48 ratifikavusias valstybes imtis sisteminių priemonių ir efektyviai kovoti su smurtu lyties
49 pagrindu tiek artimoje aplinkoje, tiek ir viešojoje erdvėje. Šios konvencijos tikslai yra:

50

- 51 ● apsaugoti moteris nuo visų formų smurto, užkirsti kelią smurtui prieš moteris ir smurtui
52 šeimoje, patraukti jo vykdytojus baudžiamojon atsakomybėn ir jį panaikinti;
- 53 ● prisidėti prie visų formų moterų diskriminacijos panaikinimo ir skatinti realią moterų ir
54 vyrų lygybę, be kita ko, įgalinant moteris;
- 55 ● parengti išsamią sistemą, politiką ir priemones, skirtas visoms smurto prieš moteris ir
56 smurto šeimoje aukoms apsaugoti ir joms padėti;
- 57 ● skatinti tarptautinį bendradarbiavimą siekiant panaikinti smurtą prieš moteris ir smurtą
58 šeimoje;
- 59 ● teikti paramą ir pagalbą organizacijoms ir teisėsaugos institucijoms, kad jos galėtų
60 veiksmingai bendradarbiauti siekiant laikytis integruoto požiūrio smurto artimoje
61 aplinkoje atžvilgiu.

62

63 Šiuo metu Lietuvoje Europos Tarybos konvencija dėl smurto prieš moteris ir smurto artimoje
64 aplinkoje prevencijos ir kovos su juo vis dar nėra ratifikuota, dėl tos priežasties nuostatos ir
65 siūlymai, nurodyti dokumente, nėra taikomi Lietuvos Respublikoje. Lietuva šią konvenciją
66 pasirašė 2013 m., tačiau tam, kad dokumentas įsigaliotų, jį privalo ratifikuoti Lietuvos
67 Respublikos Seimas.

68

69 Šios konvencijos ratifikavimo siūlymas, kuris buvo pateiktas 2021 m. Seimo pavasario sesijoje,
70 sukėlė daugybę diskusijų, kurios peržengė etikos ir padorumo ribas – diskusijos visuomenėje
71 ir viešojoje erdvėje dažnu atveju rėmėsi argumentais, kurie nebuvo pagrįsti. Šio, kaip ir kitų
72 klausimų, susijusių su žmogaus teisių darbotvarke, atsiradimas Lietuvos Respublikos Seimo
73 darbotvarkėje buvo palydėtas pagiežinga šmeižto kampanija, nukreipta prieš Lietuvos
74 Respublikos Seimo narius, kitus asmenis, kurie aktyviai pasisakė už žmogaus teises
75 stiprinančius įstatymus ir iniciatyvas, bet ir, visų svarbiausia, menkino asmenų, kurie tiesiogiai
76 būtų susiję su keliamo klausimo – šiuo atveju, smurtą artimoje aplinkoje patyrusius asmenis –
77 skausminga, autentiška patirtimi ir galimybe spręsti jį atitinkamomis priemonėmis, taip
78 užtikrinant didesnę saugumo ir ramybės laipsnį mūsų visuomenėje.

79

80 Socialinė lytis arba lytis socialiniu aspektu sako, kad elgesį, susijusį su vienai ar kitai lyčiai
81 priskiriamomis normomis, lemia socialiniai ir kultūriniai veiksniai. Kitaip tariant, kad vyrai
82 negimsta smurtautojais, o jais tampa dėl visuomenėje egzistuojančių nelygiaverčių santykių
83 tarp vyrų ir moterų. Lygiai taip pat moterys iš prigimties visuomenėje nėra laikytinos
84 „silpnosios lyties atstovėmis“ – tokią jų padėtį kuria išankstinės, patriarchalinės nuostatos apie

85 moterų gebėjimus ir vietą visuomenėje. Konvencijoje laikomasi požiūrio, kad tokius socialiai
86 ir kultūriškai nulemtus lyčių vaidmenis reikia keisti – moterų gyvybės ir sveikata yra
87 prioritetas, net jei tai ir reikštų dalies kultūrinių, paprotinių ar religinių tradicijų, kurios
88 neatliepia šių dienų visuomenės gyvenimo aktualijų, atsisakymo. Lytį, kaip veikiamą tiek
89 socialiai, tiek kultūriškai, apibrėžia ir daugybė kitų tarptautinių dokumentų, prie kurių Lietuva
90 jau yra prisijungusi: Jungtinių Tautų Konvencija dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo
91 moterims, Jungtinių Tautų Pekino deklaracija ir Pekino veiksmų platforma ir kt.³

92

93 Atkreiptinas dėmesys, kad didžiąją dalį aistrų Lietuvos visuomenėje sukėlusios Europos Tarybos
94 konvencija dėl smurto prieš moteris ir smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir kovos su juo
95 nuostata dėl socialinės lyties ir argumentai, kuriais buvo remiamasi dėl galimybės šio
96 dokumento nesvarstyti ir neratifikuoti, neatitinka realybės. Dokumente nėra kalbama apie lyčių
97 skirstymą nebinariniu principu. Europos Tarybos konvencijoje dėl smurto prieš moteris ir
98 smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir kovos su juo trečio straipsnio, c dalyje aiškiai
99 išdėstyta: lytis – socialiai susiformavę vaidmenys, elgsena, veikla ir bruožai, kuriuos tam tikra
100 visuomenė laiko tinkamais moterims ir vyrams.⁴ Vadinasi, kad socialinės lyties sąvokos
101 įtraukimas yra skirtas atliepti į realią padėtį visuomenėse, kuriose egzistuoja vienokio ar kitokio
102 laipsnio diskriminacija lyties pagrindu. Būtų sudėtinga neigti, kad dėl istorinių aplinkybių,
103 visuomenėje požiūris į vyrus ir moteris yra dvilypis – vienokiu ar kitokiu laipsniu skirtingi
104 standartai, formuojantys nedviprasmišką požiūrį į asmenų karjeros pasirinkimus, o kartais ir
105 elementariai diskriminuojančio pobūdžio, egzistuoja.

106

107 2021 m. lapkričio mėn. visos ES valstybės narės pasirašė susitarimą konvenciją, o 21 ją
108 ratifikavo. Tekstas taip pat numato, kad Europos Sąjunga ir jos institucijos prisijungs prie
109 Konvencijos įgyvendinimo jų kompetencijų ribose, kartu su valstybėmis narėmis.⁵

110

111 Pabrėžtina, kad Europos Tarybos konvencija dėl smurto prieš moteris ir smurto artimoje
112 aplinkoje prevencijos ir kovos su juo nėra naujas dokumentas – eilė šalių jau yra ne tik
113 pasirašiusios, bet ir ratifikavusios Konvenciją. Valstybėse, kuriose buvo ratifikuotas šis
114 dokumentas, buvo galima pastebėti daug teigiamų pokyčių ne tik smurto artimoje aplinkoje
115 užkardymo srityje: ji paskatino pozityvias reformas ir inovacijas – pradėti kurti centrai padėti
116 moterims, į teisinę sistemą yra įvedami platesni išprievartavimo apibrėžimai, karštųjų linijų,
117 kitų padedančių paslaugų kūrimasis ir kt.⁶

118

119 Verta paminėti ir šios Konvencijos stiprybes:

- 120 ● Konvencija apima ir smurto prevenciją, ir aukų apsaugojimą, ir kaltininkų nubaudimą,
121 ir tarpinstitucinį bendradarbiavimą, kas padeda sukurti efektyvią, visą apimančią,
122 ilgalaikę ir aukoms padedančią sistemą.
- 123 ● Daug dėmesio dokumente yra skiriama ne tik smurto artimoje artimoje pasekmių
124 sprendimui, bet ir šio ydingo reiškinio prevencijai – jame esančios nuostatos pasižymi

³ <https://manoteises.lt/straipsnis/8-dalykai-kuriuos-turite-zinoti-apie-stambulo-konvencija/>

⁴ https://manoteises.lt/wp-content/uploads/2017/05/STAMBULO-KONVENCIIJA_OFICIALUS.pdf

⁵ [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2021/698801/EPRS_ATA\(2021\)698801_EN.p](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2021/698801/EPRS_ATA(2021)698801_EN.p)

⁶ <https://rm.coe.int/final-version-8-march-joint-statement/1680a1a5dc>

125 ilgalaikiškumu, sistemingumu. Problema traktuojama kaip ilgalaikis procesas, o ne
126 vieno įstatymo pakeitimo klausimas.

- 127 ● Atkreipiamas dėmesys į giliausią smurto priežastis – kultūrinį ir stereotipinį galios
128 disbalansą tarp moterų ir vyrų.
- 129 ● Užtikrina, kad pasikeitus valdančiosioms politinėms jėgoms ir Vyriausybėms, esant
130 tokiam atvejui ir norui, nebūtų paprasta ir lengvai atšaukiama tai, kas užtikrina Lietuvos
131 Respublikos piliečių teises ir saugumą, ypač – moterų teisių kontekste.
- 132 ● Užtikrina, kad moterys turėtų fundamentalią teisę gyventi gyvenimą be smurto
- 133 ● Konvencija sukuria platformą ir galimybę skirtingoms valstybėms aptarti savo patirtis
134 kovoje su smurtu bei ekspertų pagalbą ir patarimus (GREVIO).

135

136 Esame įsitikinę, kad Lietuvos Respublikoje, kaip kiekvienoje liberalioje demokratijoje,
137 žmogaus teisės turi būti užtikrintos visa jų įmanoma apimtimi. Tai yra kartinė kiekvienos
138 visuomenės, kurioje žmonės gali jaustis laisvi ir saugūs, prielaida. Manome, kad nors Lietuvoje
139 yra aiškus suvokimas, kad smurtas artimoje aplinkoje yra neigiamas reiškinys, vis dar galime
140 pastebėti, kad visuomenėje dar kyla abejonių apie šios problemos svarbą ir aktualumą.
141 Konstatuojame, kad Lietuvoje trūksta atitinkamo teisinio reguliavimo, kuris galėtų tinkamai
142 užtikrinti smurtą artimoje aplinkoje patiriančių asmenų saugumą ir jų gerovę. Manome, kad
143 Lietuvos Respublikos Seime priimtas Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas yra
144 sveikintinas žingsnis, tačiau dar yra daug sprendimų ir pasiūlymų, kurie yra įgyvendintini
145 norint, kad Lietuvoje ši problema nyktų.

146

147 Reiškiame palaikymą šio pobūdžio įstatymų priėmimo iniciatyvoms ir matome poreikį, kad
148 Lietuvos Respublika ratifikuotų Europos Tarybos konvencija dėl smurto prieš moteris ir smurto
149 artimoje aplinkoje prevencijos ir kovos su juo. Taip pat tikimės, kad šis klausimas ir toliau liks
150 politinės darbotvarkės viršuje ir bus nuolat ieškoma būdų, kaip sustiprinti apsaugą nuo smurto
151 patirto artimoje aplinkoje – smurtas artimoje aplinkoje (ir lyties pagrindu) reikalauja ilgalaikio
152 ir sistemingo darbo, kuris neapsiriboja tik vieno dokumento ratifikavimu ar įstatymų pakeitimu.
153 Raginame Lietuvos Respublikos valdžios institucijas kryptingai siekti, kad smurtas artimoje
154 aplinkoje Lietuvoje susilauktų tinkamo dėmesio ir būtų nuosekliai dirbama, kad šis reiškinys
155 mūsų visuomenėje būtų geriau suprantamas, atsirastų tinkamų priemonių, kurios užtikrintų
156 smurtą artimoje aplinkoje patyrusiems asmenims tinkamą ir reikalingą pagalbą. Viliamės, kad
157 Lietuvoje smurtas artimoje aplinkoje taps mažiau paplitusiu ir mūsų visuomenėje žmonėms,
158 kurie patiria smurtą savo artimoje aplinkoje bus visada skiriamas dėmesys ir reikiamos
159 pastangos, kad jų patirtys ne tik nepasikartotų kitose bendruomenėse ir mažiau slėgtų tuos
160 asmenis, kuriems teko susidurti su smurtu artimoje aplinkoje.

161

162 Lietuvos jaunimo organizacijų tarybos

163 Prezidentas

Lukas Kornelijus Vaičiakas